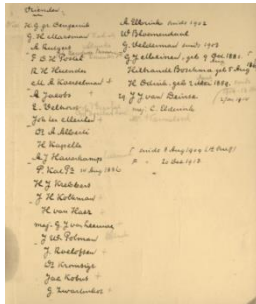

Vordense Vrienden van H.W. Heuvel

Ben Wagenvoort, Eefde

Drie Achterhoekse onderwijzers.

Bij zijn overlijden op 10 mei 1926 liet Heuvel een enorme hoeveelheid manuscripten na. De meeste in blauwe schoolschriften. We treffen in die schriftjes ook “vriendenlijstjes” aan. Ze waren niet

bedoeld voor publicatie, het waren geheugensteuntjes. Dit artikel gaat over twee van die vrienden: M.A. Koerselman en H.J. Krebbers. (afbeelding vriendenlijst)

Bij sommige namen in de vriendenlijstjes staat de datum van de eerste ontmoeting geschreven; bij andere heeft Heuvel een geboortedatum geschreven. Achter een aantal namen heeft hij een kruisteken geplaatst, zoals bij de naam van M.A. Koerselman. Marinus Koerselman was in 1871 in Oolde geboren, waar hij opgroeide op de boerderij Haarman, nabij Heuvels geboortehuis Blauwhand. Vanuit Oolde vertrok de familie Koerselman in februari 1885 naar Vorden. Van daaruit bezocht hij de onderwijzersopleiding te Zutphen. De laatste twee jaar van zijn korte leven was Marinus Koerselman als onderwijzer werkzaam in de buurtschap Vierakker nabij Wichmond. Hij overleed op 3 maart 1893 op 22-jarige leeftijd te Vorden.

Heuvels vriend Krebbers was van 1852. Krebbers was dus ruim 12 jaar ouder dan Heuvel. Krebbers werd geboren in Gelselaar, het dorp waar Heuvel gedurende bijna 10 jaar hoofd der school was voordat hij schoolhoofd in Borculo werd. Krebbers bleef, net als Koerselman, tijdens zijn loopbaan onderwijzer; beiden waren niet zoals Heuvel, in het bezit van de hoofdakte. Krebbers was het grootste deel van zijn leven werkzaam in Vorden. Hij bleef daar ook wonen na zijn pensionering. Bij de naam van H.J. Krebbers kon Heuvel geen kruis plaatsen. Hij overleed eerst op 12 februari 1936 op 83-jarige leeftijd te Vorden, bijna tien jaar na het overlijden van Heuvel. Heuvels graf vinden we in Borculo, waar hij in 1926 kwam te overlijden. Krebbers en Koerselman werden begraven op de Algemene Begraafplaats te Vorden. Ook Heuvel had daar wel begraven willen worden, zoals blijkt uit het slot van zijn artikel “Over Pinus Sylvestris”¹, waar hij schreef:

Hoe gaarne zouden ook wij zulk een plekje vinden, als de aardse reis is volbracht, ver van het rumoer der steden, in lieflijke eenzaamheid te midden van onze vrienden, de dennen, vrienden sinds onze vroegste jeugd!

¹ In *Uit den Achterhoek* pag. 232 (1928 Kluwer Deventer)

Marinus Koerselman, Heuvels pupil.

In het jaar vóór zijn overlijden, het jaar van de Borculose stormramp, blikte Heuvel in meerdere publicaties terug op zijn leven. Hij schreef over Oolde; over zijn heide- en dennenland tussen Blauwhand en de Schipbeek; over het oude Emsbroek dat door ontginning zo veranderd was én hij schreef over zijn vriend Marinus Koerselman. Eerst 23 jaar later kon het publiek kennis nemen van *Mijn vriend Marinus Koerselman* door een publicatie in vijf delen in de Gelders-Overijsselse Courant. Bijna 60 jaar later schreef Jan Maalderink over deze krantenartikelen in de Vordense Kroniek no. 2 van 2007. Enkele jaren geleden ontdekte Gerda Stokreef-Braakman in het ECAL-archief het handgeschreven manuscript van *Mijn vriend Marinus Koerselman*. In dat manuscript schreef Heuvel dat hij de tekst "32 jaar na zijn (Marinus) dood dit voorjaar" had geschreven. In Heuvels dagboek vinden we bij 3-3-1893: "Marinus Koerselman overleden". Het artikel over Marinus dateert dus van 1925. Hij schreef:

"Dit voorjaar moet ik gedurig aan hem denken. Niet dat hij anders geheel uit mijn gedachten is. O nee. (.) Maar dit voorjaar komt zijn beeld vaker dan anders opduiken uit het onderbewuste van mijn ziel: 's avonds als wij stil in onze huiskamer zitten of als ik onderweg ben in het duister en de sterren zo heerlijk schitteren, waarover wij vaak gesproken hebben met elkaar."

Op een morgen vóór schooltijd in dat voorjaar van 1925 zat Heuvel schriftelijk werk te corrigeren in zijn klaslokaal in Borculo. Er kwam een oudere man de klas binnen die hem vroeg: "Meester, waar moet ik zitten?" Heuvel herkende hem eerst na enige tijd. Het was Marinus' oudste broer Gerrit Jan Koerselman, geboren in 1862; twee jaar ouder dan Heuvel. Heuvel zag in het gezicht van Gerrit Jan trekken van zijn lang geleden overleden vriend Marinus:

"Hij (Gerrit Jan), die in Den Haag is in dienst der Koningin. (.) Diezelfde bruine ogen; diezelfde trekken om de mond. Zo zou mijn vriend Marinus mij aanzien, mij de oude, grijze man, hij (Marinus) nog in al de bekoorlijkheid van twee en twintig jaren. (.) En toch in zijn vroege dood is niets droevigs meer voor mij. (.) Ik zie de dagen die wij samen hebben doorleefd in goudglans liggen in het lieflijke dal der jeugd."

Het gezin Koerselman was afkomstig van het (Nieuwe) Bielder in Harfsen². In Oud-Achterhoeksche Boerenleven treffen we de boerderij onder een andere naam aan in September XII "Bij 't Hulshof". De vriendschap tussen beide families dateerde al van ver voor Heuvels geboorte. Heuvels Grootvader, Hendrik Willem Koelman, keerde in 1833 in zes lange dagmarsen terug van zijn legerplaats Maastricht. Oververmoeid viel hij in een zandverstuiving nabij de Gorsselse Heide in slaap. Volgens OAB Sept. XII werd hij daar gevonden door een boer uit den Veldhoek. Die boer was Gerrit Jan Koerselman van het Nieuw Bielder, de grootvader van Marinus Koerselman.³

van het Nieuw Bielder vond hem daar en bracht grootvader in zijn kar thuis.

² Twee merken gemerkt; Oudheidk. Ver. Gorssel, blz 80

³ G.J. Koerselman, geb. 20-5-1798; Uit mijn Leven Hoofdstuk 4: Grootvader

Uit dien kleinen liefdedienst was een levenslange vriendschap gegroeid. (.) Zelfs na grootvaders dood hield die “verkeeringe” aan.

De familie Koerselman verhuisde later van Harfsen naar Oolde. In Heuvels jeugd bewoonden ze de pachtboerderij Haarman, eigendom van Huize Oolde. Heuvel was vanaf 1881 hulponderwijzer te Laren aan de school van meester Postel geworden na zijn mislukte “Ruimzicht-poging”. Hij bezocht deze school eerst als leerling, zoals hij op meerdere plaatsen in Oud-Achterhoeksch Boerenleven vertelde⁴. In 1882 werd hij benoemd tot onderwijzer aan deze school aan de grintweg van Laren naar

Deventer. Door verhoging van de pacht en door de malaise in de landbouw door de import van het goedkope Amerikaanse graan zagen de Koerselmans zich genoodzaakt om ook deze boerderij te verlaten. Met Sint Peter 1885 vertrokken ze naar de boerderij 't Joostink nabij huize Den Bramel in Vorden. Die boerderij konden ze pachten van het Oude en Nieuwe Gasthuis te Zutphen. *(Wellicht is dit een foto uit het archief van het*

ONG te Zutphen van het Joostink in die jaren: Jan Rossel stuurde mij deze foto; Komt als nummer 043 uit het jubileumboek van de Provisor STOLK) Heuvel gaf in die tijd bijles aan Marinus, die graag net als zijn vriend, onderwijzer wilde worden. Heuvels ouders stonden toe dat de jeugdige Marinus gedurende enkele maanden op Blauwhand zou blijven na de verhuizing van de Koerselmans, omdat hij de lessen van Heuvel nodig had om te slagen voor het toelatingsexamen van de onderwijzersopleiding aan de Rijks Normalschool te Zutphen. Samen sliepen ze in de bedstede op Blauwhand en studeerden ze in het opkamertje. Marinus slaagde voor het toelatingsexamen en met Pasen 1885 vertrok ook hij naar Vorden. Van daaruit volgde hij de lessen aan de Normalschool te Zutphen. Volgens Heuvels dagboek slaagde Marinus op 19 april 1889 voor de onderwijzersakte. Na het behalen van de hoofdkte werd Heuvel in september 1890 benoemd als hoofdonderwijzer aan de school te Gelselaar. Marinus had moeite met het vinden van een baan. Na enkele mislukte sollicitaties werd hij in februari 1891 benoemd te Vierakker. Hij bleef thuis op 't Joostink wonen. Te voet ging hij dagelijks van Vorden naar Vierakker en terug. Het schoolhoofd van de Vierakkerse school was streng. Marinus moest bij het lesgeven blijven staan. Dat viel hem zwaar, vooral bij regenachtig weer, als zijn schoenen en kleding doorweekt waren geworden tijdens de wandeling naar school.

In de zomer van 1892 maakte Heuvel met Marinus zijn eerste reis naar het buitenland. Ze bezochten samen Bentheim. In de kerstvakantie van datzelfde jaar bezocht Marinus Heuvel opnieuw in Gelselaar. Het was hun laatste ontmoeting. Met Pasen 1893 kwam Heuvels vader vanuit Oolde bij zijn zoon op bezoek. Hij vertelde dat hem ter ore was gekomen dat Marinus Koerselman ernstig ziek was. Heuvel schreef daar over in zijn artikel:

Ik schrikte ervan en 's avonds in bed dacht ik : “Zaterdag zal ik hem bezoeken”. Maar de andere morgen – een grijze Zondagmorgen - daar kwam de brief. Ach God, hij was al dood!

Zwijgend legde ik de brief neer en zat daar stil, schier roerloos neer en de tranen welden op en wilden maar niet ophouden. Nu voelde ik eerst echt hoe lief hij mij was, mijn eerste vriend in de eeuwigheid. Ik schreef een innige brief aan de Moeder en haar kinderen. Op een zaterdag daarna reisde ik naar Vorden. Daar ging ik eerst bij meester Krebbers aan. “Ik verlies veel in hem”, was al wat hij zei en we zaten een tijdlang zwijgend bij elkaar. Toen vergezeldde hij mij een heel eind op 't Joostink aan, dat een

⁴ O.a. in Mei II : “Voor het eerst naar school”.

half uur van 't dorp ligt. 't Was een mooie lentedag één der negen die Maart immers moet geven. (.) Daar zat de Moeder van mijn vriend, sinds een paar jaren was ze weduwe en nu dit verlies, een lieve teerhartige zoon, die met zijn inkomsten hen hielp in de financiële nood, maar dat was het voornaamste niet – hij was weg en ze miste hem zo. (.) We zagen zijn bibliotheek in het kleine opkamertje. (.)

Toen Heuvel die bibliotheek van Marinus zag, kwam de tekst van de Duitse dichter Geibel bij hem boven. Met Geibel verzuchtte Heuvel:

“Er war mein erster Schmerz und nimmer glaubte ich zu genesen”⁵

Hendrik Willem Heuvel en Hendrik Jan Krebbers

H.J. Krebbers (1852 - 1936)

Over zijn vriendschap met de Krebbers schreef Heuvel een artikel in de Zutphensche Courant ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van Krebbers op 30 maart 1912⁶. Heuvel begon zijn artikel over Krebbers als volgt:

“De eene ster verschilt in heerlijkheid van de andere ster.” Dat woord⁷ geldt ook in de dichterwereld. (.) Ook kleine sterretjes kunnen vriendelijke schitteren en zulke dichters kunnen weldoeners zijn door een lieflijken glans uit te stralen in het gemoed der kleinen en eenvoudigen.

In Krebbers' veel verkochte boek “Een korf vol Dennenpeukels”⁸ uit 1902 staat het gedicht “Het Olderhuus”. Het derde vers luidt:

*Wi'j raakten sinds den vrogsten tied,
Nooit één der goeie vrenden kwiet,
Die ons met raad en daod bi'j 't streven
Hebt Moed en Hoppe en Steun egeven.
Eur stemmen klinken as muziek*

⁵ “Hij was mijn eerste lijden en ik geloofde daar nooit van te genezen”. Regel uit een gedicht van de Duitse dichter Emanuel Geibel (1815-1884). Als Heuvel wilde Geibel eerst dominee worden, maar later merkte hij dat zijn interesse meer bij de filologie (boekenkunde) lag.

⁶ Op initiatief van Hendrik Odink werd dat krantenartikel nog eens afgedrukt in een speciaal “Krebbersnummer” van het tijdschrift “Archief”, dat met Kerstmis 1936 verscheen. Krebbers was in februari van dat jaar overleden.

⁷ Bijbeltekst van de apostel Paulus.

⁸ Uitgever: Brinkgreve, Deventer, 1902; bladzijde 280-281. De *Verklarende Woordenlijst* achter in dat boek op blz. 285-294 bevat één van de allereerste spellingvoorschriften van wat Krebbers zijn *Volkstaal* noemde.

*Te möete⁹ ons uut et Geestenriek,
En waar z'j slaopen, wied in 't ronde,
Door waken bloomen an eur sponde.*

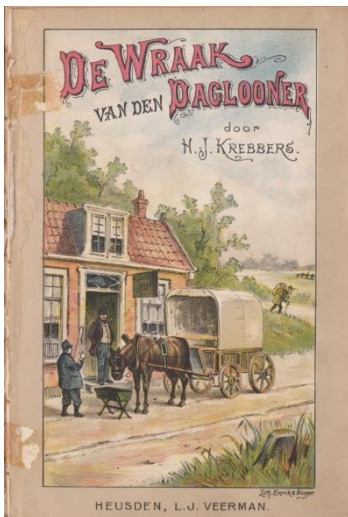
Met dit gedicht droeg Heuvel een jaar later zijn boek "Geschiedenis van het Land van Berkel en Schipbeek"¹⁰ op aan Krebbers. Hij schreef erboven: *Aan mijn vriend H.J. Krebbers te Vorden*. De beide vrienden hadden samen veel rondgezworven in de omgeving van Gelselaar in de jaren dat Heuvel daar schoolhoofd was¹¹. Fotograaf Hoetink uit Warnsveld vergezelde hen regelmatig. Hij maakte meerdere fraaie foto's van Krebbers' geboortehuis, het daghuurdersboerderijtje Geers in de buurt van het Noordijker veld.

Heuvel kon van zijn jeugd schrijven: *"wij woonden op ons eigen"*¹², maar van zijn burenen op Lanever, Straalman, de Pösse en Vreulink schreef hij: *'t Zijn allemaal daghuurdersmensen, die van 't voorjaar af gedurig bij ons werkten en die vader helpt bij de "peerdejöchte" (paardehulp).*¹³ Ook bij zijn *Rondgang door de buurschap*¹⁴ kwam hij in contact met daghuurders: *brave zwoegers, wier edele eerezucht het is*

[Krebbers'geboortehuis Geers in Gelselaar](#)

ieder het zijne te geven. Maar hij schreef ook: *'t Is niet alles onschuld en landelijk geluk. In die schilderachtige huizen tusschen de zonnige velden en de lommerrijke dreven en bosschages wonen zonde, zorg en smart*. Heuvel zag dat hun kinderen, net als de ouders, vaak maar heel beperkt onderwijs volgden. Krebbers' vader had geleerd de letters van zijn naam te schrijven, maar kon niet lezen. Krebbers' moeder had geleerd de bijbel te lezen in Gothische letters én in drukletters, maar

later moesten de brieven van haar zoon aan haar voorgelezen worden; handschrift had ze nooit leren lezen. In de vele jeugdboeken die Krebbers later schreef, toen hij na veel moeite een onderwijsakte had gehaald, verwerkte hij die ervaringen. Zo verscheen in of kort vóór 1899 *De wraak van den daglooner*. Een titel die mij nieuwsgierig maakte, nadat ik het boekje *H.J. Krebbers en Gelselaar* van de hand van Arend Heideman en Ben van Dijk had gelezen.¹⁵ Krebbers' vader was als daghuurder veel van huis. Zijn moeder dreef het boerderijtje. Krebbers moest al jong als oppasser met Bles, de koe naar "het veld". Heuvel schreef: *Van zijn eerste schooljaren bewaart hij niet de prettigste herinneringen. De meester was ziekelijk en 't ging er, als in schier al die oude scholen, ruw toe. Maar de oude meester stierf en*

⁹ *Te möete*: tegemoet

¹⁰ Gijsbers en van Loon, Arnhem, 1903; herdrukken in 1966 en 1981 in de serie van "zeldzame en belangrijke werken op het gebied der Nederlandse topografie.

¹¹ 1890-1901

¹² Oud-Achterhoeksch Boerenleven: October I: Als de zwaluw ons verlaat; blz 373. zesde druk.

¹³ Oud-Achterhoeksch Boerenleven: Januari II, blz 4

¹⁴ Oud-Achterhoeksch Boerenleven: Juli III, blz 261-255

¹⁵ Themanummer 2 Historische Vereniging Borculo, 1999.

een nieuwe kwam, de onvergetelijke meester Rothman, die zo mooi vertellen kon uit den bijbel en zo indrukwekkend kon lezen, b.v.:

Wanneer de jaren ons ontvlien,

Dan is er geen meer vreugd te hoopen:

Dan moet men op drie beenen loopen,

Dan moet men door vier oogen zien.

Toen ging er in dat kale, doodsche schoolvertrek voor dat tien-jarige knaapje met zijn donkere, peinzende oogen een heerlijk licht op. (.) Er was nog iets anders dan alledaagsche dingen en gewone menschen: er was een gouden licht van boven, dat over die alledaagsche wereld een tooverglans verspreiden kon. De lichtende gestalte der poëzie was hem verschenen.”

Het was aan de opmerkzaamheid van dominee Snel en de bewogenheid van de onderwijzer A.J. Rotman te danken dat het daghuurderskind een kans kreeg om de studie aan de Normalschool te Zutphen op te pakken; dezelfde school waar later Heuvel en Koerselman hun opleiding begonnen. In *“De wraak van den daglooner”* beschreef Krebbers hoe de vaderfiguur zich wreekt op een onterechte verdachtmaking van zijn baas in het verleden door met uiterste inspanning zijn zoon door studie een andere toekomst te geven dan het daghuurdersbestaan. Dankbaarheid aan al die *goeie vrienden* en familie vinden we op veel plaatsen in zijn werk.

Een jaar na zijn benoeming in Vorden¹⁶ ging Krebbers in pension in een kamer in Hotel Brandenburg/Het Wapen van Vorden. Hij bleef daar de rest van zijn leven; 54 jaar lang tot zijn overlijden in 1936. Daar vond hij de tijd en gelegenheid om te schrijven. Hij werd een landelijk bekend schrijver van jeugdboeken voor de oudere jeugd.

Op de laatste bladzijde van het Krebbersnummer¹⁷ schreef hij:

- *Aanmoediging is voor de mensch, wat de regen voor den akker is. Zonder regen zal de plant kwijnen en zonder liefdevolle belangstelling zal de vurigsten ziel in zich zelf terug zinken.*
- *De gedachten van groote geesten vliegen als bijenzwermen uit in de wereld. Zij vermenigvuldigen zich in de harten en dragen vrucht, of ten leven of ten doode.*

De eerste gedachte was voor Krebbers het adagium van zijn leven, omdat hij zelf nooit de onderwijzer en dichter/schrijver was geworden als hij niet op cruciale momenten in zijn leven mensen getroffen had, die hem *“Moed en Hoppe en Steun”* gaven. Van de tweede gedachte treffen we beschrijvingen aan in Heuvels artikel over Krebbers uit 1912, maar ook in *Mijn vriend Marinus Koerselman* uit 1925. Heuvel schreef over de mogelijk tegengestelde uitwerking van de gedachten van de grote geesten: *‘t Is een goed zaad dat onze zaaier¹⁸ op de wereldakker uitstrooit. (.) Toen hij ‘t Ouderhuis verliet, gaf zijn moeder hem een oud gebedenboek mee: “De Geestelijke Bloemhof”, die hij*

¹⁶ Krebbers werd zomer 1881 benoemd in Vorden na eerdere betrekkingen in Holten, Arnhem en Schoonhoven

¹⁷ “Krebbersnummer” van het tijdschrift “Archief”, Kerstmis 1936 bij *Gedachten* uit het jaar 1877

¹⁸ Heuvel over Krebbers in 1912 in de Zutphensche Courant t.g.v. diens 60^e verjaardag.

met veel piëteit bewaart. Later kwam ook voor hem de twijfel. Een geestesstrooming, koud en scherp als de noordoostenwind, woei ook over ons land. 't Was de tijd, toen Büchner zijn kracht- en stofgeloof verkondigde en Multatuli door den schitterglans van schijnbaar diepzinnige Ideeën de schare verblindde. Toen verstierf het geloof der kinderjaren. Maar de eerbied voor bijbel en godsdienst bleef en geen tartend woord tegenover het groote mysterie kwam over zijn lippen of zijn pen.

Hetzelfde thema komen we tegen in Heuvels terugblik op de periode dat hij bij Marinus Koerselman in Vorden logeerde bij de Koerselmans op 't Joostink, in de jaren nadat hij zijn vriend had geholpen om te slagen voor het toelatingsexamen voor de Normaalschool te Zutphen. Heuvel schreef daar: *Met Marinus dwaalde ik rond in de mooie omstreken naar al de buitengoederen onder Vorden, het land der acht kastelen. (.) We bezoeken meester Krebbers op zijn vriendelijke zonnige opkamer. Meester Krebbers was een dichter en dat had voor mijn gevoel iets heel bijzonders. We spraken over poëzie, over Dickens en zo meer en ik leende van hem Sartor Resartus van Th. Carlyle¹⁹, een boek dat de weldoener mijnes levens werd, omdat het mij na de twijfel door Büchners Kracht en Stof en Multatuli de zekerheid van het eeuwige Ja gaf.²⁰*

Opnieuw met Krebbers naar 't Joostink

Tonny Roeterdink ontdekte een niet uitgegeven manuscript van Heuvel met als titel *De oude heer van het Bielder*²¹. Deze *oude heer* komt ook voor in Oud-Achterhoeksch Boerenleven, maar de naam van 't Bielder verplaatste hij naar het nabij gelegen Hulshof²². In het manuscript spelen Krebbers en Marinus Koerselman een belangrijke rol:

Op een mooie Septemberdag stapte ik met vriend H.J. Krebbers uit Vorden den welbekenden weg naar de pachthoeve het Joostink onder het Bramel. Veel is daar veranderd, sinds ik er ronddwaalde met mijn vriend Marinus en wij onze lectuur, onze dromen en idealen aan elkander mededeelden. Op dat paadje door de bosschen van 't Bramel naar het Groote Veld, had ik hem uitgelegd, wat ik gelezen had in Allard Piersons diepzinnige "Gesprekken", die destijds met lange tusschenpoozen in de Gids verschenen. (.) Die bosschen zijn verdwenen, dat paadje is door ontginning uitgewischt en zoo is er meer. Maar er was toch veel, dat aan vroeger dagen herinnerde. De hooge oude linde terzij van het huis, ja zelfs die vervallen bakoven nog met de sparren rondom. En in huis waren ook nog zooveel bekende dingen. De oudere broer, nu landbouwer op 't Joostink, was grijzend, zooals ik ook. Zijn kinderen waren volwassen of flink aankomend, een nieuw geslacht, dat van de oude dingen zoo weinig wist: Van onze vriendschap, van ons idealisme, van onze fantasiën. 't Was of die heerlijke jongelingstijd daar met ons vertoefde, voor een korte poos. 't Werd mij zoo week om het hart. "O jeugd, o liefde, o rozenblauw. Hoe ras verwelkt, vergaan."

Het Joostink in 2015

¹⁹ Thomas Carlyle (1795-1881) Schots schrijver en historicus, wiens werk grote invloed had in het Victoriaanse tijdperk. Bron: Wikipedia

²⁰ Tekst uit blz 10 manuscript van *Mijn vriend Marinus Koerselman*.

²¹ ECAL 0345-1, transcriptie Tonny Roeterdink

²² Zie verwijzing 3: De familie Koerselman woonde eerst op (Nieuw) Bielder in Harfsen, daarna op Haarman in Oolde en verhuisde van daar naar 't Joostink onder Vorden

De vrouw had uit een la van het kabinet het boek gehaald, dat mij interesseeren zou. Zij hadden het gevonden in een oude kist, welke in het schuurkamertje stond en nog gered was, toen de schuur verleden jaar afbrandde met dat zware onweer om Sint-Jacob. 't Was een schrijfboek van groot folio-papier in perkamenten band, niet helemaal volgeschreven, met heele tusschenruimte blanco en Jan Willem, de boer, had ontdekt, dat het van den ouden heer van 't Bielder was. De aantekeningen liepen van 1835 tot 1849. Misschien kon ik daar nog iets in vinden. Ze wilden 't mij present geven en gaarne aanvaardde ik het "als een herinnering aan Marinus", zooals de boer met iets trillends in zijn stem zei²³. Voor ik dien avond met den trein huiswaarts keerde, bezochten we samen Vordens Kerkhof, zoo plechtig gelegen te midden van een landschap van hei en dennen, met die schoone breede laan erheen, met Starings opschrift boven de poort:

*Uit nacht rijst morgenrood
Het leven uit den dood*

Daar is Starings grafkelder, mooi met klimop versierd en zoo menig familiegraf van adellijke huizen in den omtrek, maar wij gingen naar een stil hoekje heel aan de andere zij en stonden stil bij een kleine zerk, waarop stond M.A. Koerselman, geb.1871, overl.1 maart 1893.

Heuvels dagboek

In een dagboek hield Heuvel de contacten met zijn Vordense vrienden nauwkeurig bij. Over de periode van zijn vriendschap met Marinus Koerselman schreef hij:

22 Febr 1885. Koerselman naar Vorden. Marinus tot in Maart bij ons en Koksterman.

Zomer 1885: na 't maal naar Vorden

Aug. 1887 Bij Koerselman in Vorden. Met Marinus naar Linde

13 Febr. 1891 M. Koerselman vrij v. dienst en benoemd in Vierakker.

1892 Eerste bezoek aan buitenland (Bentheim) met Marinus Koerselman

Kerstvacantie 1892: laatste bezoek van Marinus aan Heuvel in Gelselaar

3-3-1893 (Heuvel schrijft 1-3 in ECAL 0345-1): Marinus Koerselman overleden

Met Krebbers hield Heuvel contact tot het eind van zijn leven. In Heuvels laatste levensjaren speelde Hendrik Odink daarbij een belangrijke rol.

Za 25 oktober 1924: m(et) Odink n(aar) Krebbers (langs huis te Vorden en kerkhof, mooie herfstkleuren.)

Za 18 Maart 1925: met Odink naar Krebbers (koud guur weer).

Za 31 October 1925: met Odink en Krebbers in Vordensche bos. (Dit betrof Heuvels eerste bezoek aan Vorden na de stormramp van maandag 10 Augustus 1925)

²³ Van dit boek in perkamenten band is tot op heden geen spoor gevonden.

Za 3 April 1926: met Odink naar Krebbers -alle dagen prachtig weer- alles ontluikt. In deze voorjaarsmaand pootte hij nog zelf zijn aardappelen in de groentetuin in Borculo, maar kort daarna werd hij ziek. Op 10 mei 1926 overleed Hendrik Willem Heuvel aan een urineweginfectie. In 1927 verzorgde Hendrik Odink de eerste uitgave van Oud-Achterhoeksch Boerenleven.